

більшості розвинених країн світу. У цей особливий період для України виникає необхідність до багатогранного підходу пріоритетності державної підтримки організованого молодіжного руху. Виникла потреба чіткої взаємодії між органами державної влади і молодіжними громадськими організаціями, які стали надзвичайно дієвими та активними у своїх формах діяльності.

Література

1. Ротар Н.Ю. Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду: Монографія. – Чернівці: Рута, 2007. – 4. С. 7.

2. Наумкіна С.М. Ефективна молодіжна політика як важлива умова соціальних змін та інноваційних перетворень в суспільстві: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Молодь в євроінтеграційних прагненнях України». – Івано-Франківськ 2014. – С. 95–98

Капустіна Н.Б.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри філософії
Національний університет «Одеська юридична академія»*

КЛАСИЧНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО ВЛАДУ ДОБИ НОВОГО ЧАСУ ТА ПРОСВІТНИЦТВА

Під поняттям «класичне» в даному дослідженні ми будемо розуміти світоглядну парадигму, яка уможливила гносеологізацію буття, пріоритети загального над одиничним, цілого над окремим.

Саме в межах класичної світоглядної парадигми, яка характеризувалася принципом «волі до влади», в нових історичних умовах народжуються нові концепції влади. Феномен влади піддається всебічній рефлексії в класичному світогляді. Так, добре відома інструментально-силова концепція влади, яка асоціюється в нашій уяві, насамперед, з англо-американською традицією, була розроблена саме в цей період англійським філософом Т. Гоббсом.

Вже у «Левіафані» Гоббса влада, яку має суверен, описується не стільки як якийсь абстрактний потенціал, наданий «пересічному громадянину» Богом, скільки як реальний засіб примусу або форма силового впливу на підлеглих. Визначення Гоббсом влади, де відчувається вплив механістичності, є явно інструментальним. Для нього влада – це перш за все «здійснення влади», це сила, спрямована на об'єкти управління та на результати їх діяльності. Гоббс вважає, що всі люди рівні від природи. Але в природному стані, до того як з'являється якась влада, кожна людина хоче не тільки зберегти свою власну свободу, але й досягти панування над іншими. Обидва ці бажання диктуються інстинктом самозбереження. З протиріч між

бажаннями людей виникає війна всіх проти всіх, що робить життя «безпросвітним, звірячим та тимчасовим» [1, с. 235].

У природному стані немає власності, немає справедливості або кривди, є тільки війна, а «сила і підступність є на війні двома кардинальними чеснотами» [1, с. 236]. Люди уникають цих бід, об'єднуючись в общини з їхнім підпорядкуванням центральній владі. Все це подано як результат дії суспільного договору, де передбачається, що ряд людей зібралися і погодилися обрати собі правителя або верховний орган, котрий буде користуватися правами влади над ними і покладе кінець загальній війні. З нашої точки зору, ця «угода» навряд чи мислилась як певна історична подія. Без сумніву, недоречно думати про неї як про істину в останній інстанції. Цей міф, як правило, використовується для того, щоб пояснити, чому людина повинна миритися з обмеженням особистої свободи, обумовленим підпорядкуванням владі. Метою підпорядкування, яке люди свідомо чи несвідомо поклали на себе, каже Гоббс, є самозбереження від загальної війни, що виникає з нашої любові до свободи для себе і до панування над іншими. Гоббс наполягає на тому, що угоди людей можуть бути тільки штучними (договірними). Договір повинен дарувати владу одній людині або групі осіб, тому що інакше він не зможе примушувати до покори. Договір укладається не між громадянами і правлячою владою, як потім було у Локка і Руссо, а між самими громадянами і засвідчує їхню згоду на покірність щодо тієї правлячої влади, яку обере більшість. «Ми говоримо, що держава створена, коли багато людей домовляються й укладають угоду кожне із кожним про те, що з метою запровадження миру серед них і захисту від інших кожна із них буде визнавати, як свої власні, дії і судження тієї людини або групи людей, яким більшість надає право бути їх представником незалежно від того, чи голосувала вона за чи проти них» [1, с. 195]. Обранням цієї влади політичні повноваження громадян закінчуються. Меншість пов'язана так само міцно підкоренням державі, як і більшість, тому що договір зобов'язує коритися уряду, обраному більшістю.

«Зі створенням держави формуються усі права того або тих, на кого угодою народу, що зібрався, перенесена верховна влада» [1, с. 197]. Коли уряд обрано, громадяни втрачають усі права, за винятком тих, які уряд вважає доцільним їм надати. Скасовується право на повстання, тому що правитель не зв'язаний ніяким договором, тоді як його піддані зв'язані. Верховна влада, чи то окрема особа, чи то група осіб, називається сувереном.

Влада суверена у Гоббса – це необмежена влада. Йому належить право цензури над усяким вираженням суспільної думки. А його головний інтерес полягає в збереженні внутрішнього миру і тому він не використовує право цензури, щоб замовчувати правду, бо доктрина, що суперечить миру, не може бути істинною. Закони власності, на думку Гоббса, повинні бути цілком підпорядковані суверену, адже в природному стані немає власності і тому власність створюється урядом, який може контролювати свій витвір так, як йому завгодно. Участь народу, згідно із Гоббсом, цілком вичерпується першим обранням монарха. Престолонаслідування повинне визначатися

монархом. Причому передбачається, що монарх у якості спадкоємця влади звичайно обере когось зі своїх дітей або найближчого родича, якщо сам він не має дітей, але вважається, що не повинно існувати таких законів, що заважали б йому зробити інший вибір. Що ж стосується свободи підданих, то вони вільні там, куди не поширюється дія законів; це не є обмеженням верховної влади, тому що дія законів могла б бути поширеною, якби цього захотів суверен. Піддані не мають прав у відношенні монарха, за винятком тих, якими суверен поступається добровільно. Звідсіля випливає цілком логічний висновок: людина не має обов'язків перед правителем, у якого немає сили захистити його. Права власності мають силу тільки у відношенні до інших підданих, але не у відношенні до суверена. Суверен має право регулювати зовнішню торгівлю. Він не підпорядковується цивільному праву. Його право карати виходить не з якоїсь концепції справедливості, а з того, що він зберіг свободу, котру всі люди мали у природному стані, коли жодна людина не могла бути покарана за нанесення образ іншим. Таким чином, влада у Гоббса – це абсолютна влада, зосереджена в руках суверена.

Значний внесок у розвиток теорії правової держави і теорії влади зробив французький теоретик Ш.-Л. Монтеск'є. Його погляди зводяться до того, що форми суспільного життя визначають собою дух законів і зміст законодавства; вони ґрунтуються на тому, що принцип демократії – це чеснота, яка базується на любові до загального блага; за демократичних умов верховна влада належить народу, а основні закони тут визначають порядок подачі голосів, за допомогою яких виражається воля народу, склад і спосіб діяльності народних зборів; проповідують любов до батьківщини, повагу до закону, підтримку чинних порядків, охорону сім'ї.

Без перебільшення можна сказати, що головним внеском Монтеск'є стала систематизація уявлень про поділ гілок влади. Розрізняючи три гілки влади – законодавчу, виконавчу, судову, – він відзначав, що для запобігання зловживанням необхідний такий порядок речей, при якому різні гілки влади могли б взаємно стримувати одна одну. Поділ і взаємне стримування гілок влади є, згідно з Монтеск'є, головною умовою забезпечення політичної свободи в її відносинах до державного устрою [2, с. 79].

На відміну від Монтеск'є, Руссо вважав, що «законодавча, виконавча і судова влади – особливі прояви єдиної влади народу». Після нього «теза про єдність влади використовувалася різними силами. При цьому слід зазначити, що мова йде не тільки про владу певної соціальної спільноти, навіть якщо це компроміс різних класів, які спільно здійснюють політичне панування, політичне керівництво суспільством, але і про відомий ступінь організаційної єдності: всі органи держави проводять у кінцевому рахунку загальну політичну лінію, обумовлену носієм реальної влади, і як правило, будуються вертикально» [2, с. 221].

Точка зору Руссо відповідала вимогам часу й обґрунтовувала революційні процеси у Франції кінця 18-го століття; якщо Монтеск'є намагався знайти компроміс, то Руссо обґрунтовував необхідність боротьби з

феодалізмом. Як погляди Монтеस्क'є, так і погляди Руссо знайшли своє найповніше і найпоследовніше відображення в Конституції США 1787 року.

Тут були враховані й ідеї Руссо щодо суспільного договору.

Таким чином, класичні засади практично-духовного освоєння світу, що сформувалися в межах класичної світоглядної парадигми і існували на протязі доби Нового часу і Просвітництва, уможливили нове розуміння феномену влади, яке базувалося на принципах гносеологізації буття, пріоритетах загального над одиничним, цілого над окремим. Можна прийти до висновку, що основною рисою класичного підходу була увага до методології дослідження. Завдяки цьому інтерпретація феномену влади відрізняється високою теоретичністю, науковістю. Це стало можливим завдяки тому, що філософські погляди цієї епохи були вершиною розуміння світу і людини, вони тлумачили феномен влади, спираючись на раціоналізм, гносеологізм та логоцентризм. В минуле відійшов основний принцип, на якому базувалося відношення до влади в докласичному світогляді, – принцип «волі до віри». Теоцентричний принцип поступово трансформується в класичний принцип «волі до влади». Треба також підкреслити, що класичне мислення не відійшло в минуле одразу, воно притаманне світоглядній свідомості і сьогодні, але у сьогоднішньому світі воно існує поруч з некласичним розумінням феноменів людського буття.

Література

1. Гоббс Т. Избранные произведения: в 2 т. – Т. 2: Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского / Т. Гоббс. – М. : Мысль, 1964. – 747 с.
2. Монтескье Ш.– Л. Избранные произведения / Пер. с фр.; Общ. ред. и вступ., ст. М.П. Баскина; Примеч. Р.С. Миндлиной. – М. : Политиздат, 1955. – 799 с.
3. Рыжов В.С. К судьбе государственного управления / В.С. Рыжов // Государство и право. – 1999. – № 2. – С. 14-22.

Кіоссе Л.М.

*завідувач лабораторією соціологічних та політичних досліджень
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У процесі глобалізації та зміни сфери компетенції національних держав особливої ваги набуває суспільна підтримка зовнішньополітичного курсу. Громадська думка визначає рівень довіри як до національних політичних акторів та наднаціональних владних інститутів, так і до мас-медіа й організацій глобального громадянського суспільства. Вона дає відповідь на